

Розділ 1. Економічна теорія та історія економічної думки

УДК 364.01

DOI: 10.31732/2663-2209-2020-60-10-17

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Красота О.В.

к.е.н., доцент, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м.Київ, вул. Васильківська, 90а, 03022, Україна, тел.: (067)9416640, e-mail: Krasota555@ukr.net, ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8840-3119>

THEORETICAL BASIS OF SOCIAL POLICY MODERNIZATION

Krasota O.

Ph.D. (Economics), associate professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, str. Vasylkivska, 90a, 03022, Ukraine, tel.: (067)-941-66-40, e-mail: Krasota555@ukr.net, ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8840-3119>

Анотація. У статті досліджено основні принципи та недоліки реалізації соціальної політики на основі моделі держави загального добробуту. Визначено, що зміст такої соціальної політики традиційно зводиться до соціального захисту, до надання соціальних трансфертів малозабезпеченим верствам населення, так званим ексклюзивним особам. Звідси склалася усталена точка зору ототожнення соціальної політики виключно із політикою захисту громадян від несприятливих соціальних і економічних обставин, від бідності. У цьому випадку люди є пасивними учасниками процесу, вони позбавлені мотивації до продуктивної діяльності. Така практика призвела до закріплення поглядів на соціальну політику виключно як на політику щодо виживання та подолання. Тому автор вважає, що реалізація соціальної політики на початку третього тисячоліття має відбуватися у інший спосіб, аніж через систему соціального захисту. Основною метою даної статті є визнання необхідності модернізації соціальної політики на початку третього тисячоліття. Теоретичним підґрунтям модернізації може стати соціальна інклюзія. У статті обґрунтовано необхідність зміни підходу до соціальної політики, її модернізації. Розглядається можливість застосування, а також обмеження таких альтернативних підходів як адресність соціального захисту та введення універсального базового доходу. Доведено переваги модернізації соціальної політики на основі концепції соціальної інклюзії. Запропоновано авторське тлумачення змісту соціальної інклюзії. Автор розглядає її не просто як протилежне соціальній ексклюзивії поняття, а таку бажану ситуацію, при якій всі члени суспільства мають достатні можливості й доступ до споживання благ; володіння ресурсами; процесів управління для повноправної і повноцінної участі в усіх сферах суспільного життя – в економічній, соціальній, публічній і політичній. Відповідно до авторського визначення сутності соціальної інклюзії виділено три найважливіші форми її прояву: доступ до ресурсів, розподіл доходів і майна; трудова і підприємницька діяльність; участь у публічному управлінні. Саме соціальна інклюзія зміщує акцент на розвиток людини, підвищення її добробуту, зниження рівня бідності і нерівності; спрямована на активнішу участь в економіці, у створенні ВВП.

Ключові слова: соціальна політика; соціальний захист; держава загального добробуту; соціальна інклюзія, соціальна ексклюзивія.

Формули: 0; рис.: 1; табл.: 3, бібл.: 10.

Annotation. The article examines the basic principles and disadvantages of the Welfare State model of social policy. It is determined that the content of such social policy is traditionally confined to social protection, to the provision of various types of social transfers to the poor, the so-called exclusive persons. Hence, we have an established point of view of social policy identification exclusively with the policy of protecting citizens from adverse social and economic circumstances, from poverty. In this case, people are passive members of the process and lack motivation for productive activity. This practice has led to the consolidation of views on social policy solely as a policy of survival and overcoming. Therefore, the author believes that the implementation of modern social policy in the twenty-first century should take place in a different way than through social protection system. The main purpose of this article is to recognize the need to modernize social policy at the beginning of the third millennium. Social inclusion can become a theoretical basis for modernization. The article substantiates the need to change the approach to social policy, the

importance of its modernization. This study considers the possibility of applying and limiting such alternative approaches to the implementation of social policy as the targeting of social protection for the poor, as well as the introduction of a universal basic income for all members of society. The advantages of modernization of social policy on the basis of the concept of social inclusion are proved. The author's interpretation of the content of social inclusion is offered. The author's vision of social inclusion is that it is not just the opposite of social exclusion, but a desirable state when all members of society have ample opportunity and access to consumption of goods, ownership of resources, management processes for full participation in all spheres of public life, that is, in the economic, social, public and political spheres. According to the author's definition of social inclusion's essence, the three most important forms of its manifestation are identified. They are: access to resources, distribution of income and property; labor and business activities; participation in public administration. It is social inclusion shifts the emphasis on human development, supporting people's well-being, reducing poverty and inequality. It aims at more active participation in the economy and GDP.

*Key words: social policy; social protection; welfare state; social inclusion; social exclusion.
Formulas: 0; fig.: 1; tabl.: 3; bibl.: 10.*

Постановка проблеми. Нині в інформаційному просторі дуже широко обговорюють причини і наслідки сучасної економічної кризи, яку пов'язують переважно із поширенням коронавірусної інфекції COVID-19. Всі поточні економічні і соціальні проблеми, а також політичні прорахунки списують на непередбачуваність, швидку поширеність і мало контрольованість означеної пандемії. Відкинуто на другий план торішні головні проблеми: торговельну війну США і Китаю, BREXIT, нульове зростання в Євросоні тощо. Незалежно від рівня соціально-економічного розвитку всі країни світу були змушені зосередитися на порятунку власних національних економік, що опинилися під загрозою ковідної небезпеки та новітньої глобальної економічної кризи.

Однак поза увагою залишається криза соціальна, або криза соціальної політики, причини якої криються не тільки у поширенні пандемії COVID-19. Соціальна криза розпочалася задовго до сучасної економічної кризи і пов'язана, насамперед, із вадами існуючої соціальної політики.

Сучасне уявлення про дієву соціальну політику базується на домінуючій концепції середини ХХ ст. держави загального добробуту, відомої як «Welfare State». Її основною ідеєю є домінуюча роль держави у підтриманні мінімально необхідного рівня життя соціально незахищених прошарків населення. Проте уже з середини 70-х років ХХ ст. почали звучати окремі висловлювання про зниження довіри до соціальної держави та її здатності ефективно проводити

соціальну політику, а з кінця 90-х років ця критика набула все більшої ваги. На думку опонентів соціальної держави її проблеми впливають, головним чином, із циклічності і нерівномірності економічного розвитку.

Ми також вважаємо, що основні положення моделі Welfare State нині дещо втратили свою актуальність, оскільки забезпечення виживання найменш захищених верств населення не означає забезпечення розвитку потенціалу особистості. А надання значної кількості різноманітних соціальних виплат, пільг, субсидій має зворотну дію: чим більше фінансових ресурсів держава витрачає на соціальні видатки, тим більшою є втрата населенням мотивації до продуктивної діяльності і власного розвитку.

Саме тому вважаємо за необхідне модернізувати соціальну політику держави у третьому тисячолітті. Для цього пропонуємо здійснити перехід від пасивного соціального захисту до активного на основі *соціальної інклюзії*.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та методологічні основи формування соціальної політики, практичні рекомендації її реалізації досліджуються у роботах зарубіжних науковців М. Вебера, П. Кеннеді, Л. Платт, П. Спікера, П. Флора, а також таких вітчизняних авторів як О. Грачов, В. Дерєга, С. Кудлаєнко, Е. Лібанова, Т. Семигіна, Б. Токарський та інших. У переважній більшості досліджень соціальна політика визначається як певна діяльність держави щодо створення таких умов життя суспільства, за яких

відбувається усунення негативних наслідків ринкових процесів, досягнення соціальних цілей з використанням економічних важелів, підвищення добробуту його членів тощо [1-5].

Провідними зарубіжними дослідниками проблем формування і функціонування держави загального добробуту є Г. Еспін-Андерсен, Т. Маршалл, Т. Тілтон, Н. Ферніс та інші. Зокрема, Г. Еспін-Андерсен диференціює види держави загального добробуту на основі ступеню розширення соціальних прав і суспільно-приватної організації соціального забезпечення [6]. Дана класифікація уточнювалася протягом останніх декількох десятиліть. Ряд авторів – Н. Гінсбург, Д. Істрідіс, Р. Тітмус та інші – пропонують розширену класифікацію держави добробуту.

Якщо проблемам соціальної політики приділялося достатньо уваги, то дослідження феномену *соціальної інклюзії* розпочалося відносно нещодавно. Лише протягом останніх чотирьох десятиліть інтерес інтелектуальної еліти звернувся до цього явища. Розвиток даної концепції відбувався, головним чином, як реакція на кризу держави загального добробуту в Європі, що показала неспроможність на рубежі ХХ-ХХІ століть вирішити актуальні соціальні й економічні проблеми суспільства.

Загальнотеоретичні аспекти соціальної інклюзії висвітлені, насамперед, у працях таких зарубіжних учених як Е. Аткинсон, Е. Марльє, Х. Сілвер, Е. Фелпс та інших. Окремі її аспекти знайшли відображення у працях таких вітчизняних вчених як С. Бабенко, В. Дмитрук, Р. Жиленко, В. Звонар, Н. Ільченко, Е. Лібанова, Т. Попова, Т. Перегудова, І. Радіонова, Ю. Савельєв та інших.

Загальноприйнятим у сучасних дослідженнях є розгляд соціальної інклюзії як поняття, протилежного соціальній ексклюзії, що звужує її економічний зміст і не дозволяє розглядати як самостійну категорію. Такий підхід пояснюється тим, що теорія соціальної інклюзії бере свій початок із концепції соціальної ексклюзії,

яка сформувалася на початку 70-х рр. ХХ ст. у Франції. Проте вже у 80-х роках ХХ ст. теорія соціальної інклюзії охопила більш широку проблематику. Так, Х. Сілвер розглядав її з точки зору нездатності держави до встановлення солідарності, відображення розриву соціальних і символічних зв'язків між окремими особами та суспільством [7].

Реальне визнання значущості соціальної інклюзії відбулося наприкінці 80-х років, коли дана концепція була прийнята Європейським Союзом як основне поняття соціальної політики. А під час Світового саміту із соціального розвитку у 1995 р. соціальна інклюзія була визнана ключовою метою разом із цілями економічної політики урядів різних країн щодо забезпечення повної зайнятості та зменшення бідності. Європейська Комісія у стратегії «Європа 2020» також стверджує, що в мінливому світі Європейський Союз має стати стійкою та інклюзивною економікою [8].

Щодо теоретичного обґрунтування феномену соціальної інклюзії, то фахівці Науково-дослідного Інституту соціального розвитку ООН (UNRISD) займаються дослідженням її змісту, сприятливих умов для практичної реалізації та тих видів політики, що найбільше сприяють цьому. Розкривається ідея підпорядкованості соціальної політики вирішенню проблеми інклюзії [9].

І. Радіонова визначає соціальну інклюзію як таку актуальну суспільну цінність, через яку обґрунтовується функція соціальної політики держави. Автор робить спробу імплементувати соціальну функцію в новітню теоретичну конструкцію (модель IS-LM-DI), що пояснює формування загальної рівноваги з позицій взаємодії трьох політик: фінансової, монетарної та соціальної [10].

Таким чином, на межі ХХ та ХХІ ст. актуалізувалася цінність такої категорії як соціальна інклюзія, насамперед в контексті модернізації соціальної політики. Тому важливим є визнання не тільки наукового, але й практичного значення даного явища суспільного життя.

Формулювання цілей статті.

Основною метою даної статті є визнання необхідності модернізації соціальної політики на початку третього тисячоліття. Теоретичним підґрунтям модернізації може стати соціальна інклюзія.

Виклад основного матеріалу дослідження. Більше пів століття у переважній більшості країн соціальна політика проводиться на засадах моделі Welfare State, згідно з якою відповідальність за рівень добробуту у суспільстві перекладена на державу. Визнано, що громадяни, приватні підприємства та громади самостійно неспроможні значно підвищити рівень власного добробуту.

Соціальну політику на основі моделі Welfare State візуально можна зобразити у

вигляді трикутника (Рис.1). Перший його кут формують особисті зароблені доходи громадян, на основі яких людина забезпечує власне існування. Другий кут складають родинні зв'язки. Це означає, що працюючі члени сім'ї мають дбати про тих членів родини, які з якихось об'єктивних чи суб'єктивних причин не спроможні себе забезпечувати самостійно. Третій кут – це держава, яка надає допомогу так званим ексклюзивним особам (від англ. «exclusion» – «виключення»). Це особи, які через соціальні перешкоди, фізичні або ментальні обмеження не можуть брати участь у повноцінному житті суспільства: безробітні, багатопроblemні домогосподарства, люди з обмеженими фізичними та розумовими можливостями тощо.

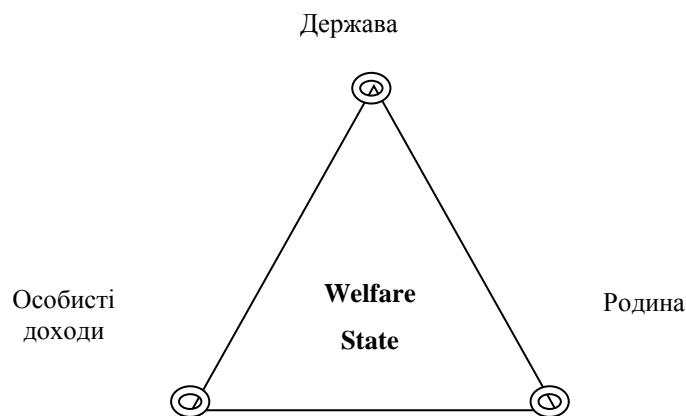

Рис.1. Соціальна політика на основі моделі держави загального добробуту

Джерело: складено автором самостійно

З одного боку, така соціальна політика має бути спрямована на захист тих, хто не може самостійно про себе подбати. Вважається, що підґрунтям ідеології держави загального добробуту стала теза Дж. Кейнса про те, що соціальні видатки здатні стимулювати сукупний попит. Проте на початку третього тисячоліття ситуація кардинально змінилася. Кейнсіанська національна держава загального добробуту вичерпала себе.

Соціальна політика на основі моделі держави загального добробуту має суттєві вади. Основними з них, вважаємо, є такі:

- *Демотивація до продуктивної діяльності.* Постійний перерозподіл доходів від тих, хто заробляє, на користь

тих, хто не може або не хоче цього робити, демотивує людей до продуктивної праці, знецінює персональну відповідальність за результати своєї діяльності, блокує розвиток країни.

- *Зростання фінансового навантаження на працездатне населення.* Тягар зростаючих соціальних відрахувань стає надмірним для платників податків - як для підприємців, так і для найманих робітників. Гостроти проблемі додають розширення неформальної зайнятості, міграційні процеси.

- *Фінансовий тиск на пенсійну систему та систему охорони здоров'я.* Збільшення тривалості життя, осучаснення медичних послуг призводять до посилення

фінансового тиску на систему пенсійного забезпечення та охорони здоров'я.

- *Ризик краху фінансової системи.* Надмірні соціальні видатки за рахунок перерозподілу ресурсів через державний бюджет та цільові соціальні фонди можуть призвести до фінансового краху держави, ризик якого зростає в умовах економічної кризи.

Згідно із принципами моделі Welfare State особисті зароблені доходи громадян заміщуються різного виду перерозподіленими виплатами: допомогою по тимчасовій непрацездатності, по безробіттю, за віком. В таблиці 1 наведено ранжування держав загального добробуту за коефіцієнтом заміщення заробітної плати різними видами соціальних трансфертів.

Таблиця 1

Ранжування держав загального добробуту за коефіцієнтом заміщення заробітної плати соціальними трансфертами

Групи держав загального добробуту за коефіцієнтом заміщення					
Перша група		Друга група		Третя група	
Держава	Коефіцієнт заміщення	Держава	Коефіцієнт заміщення	Держава	Коефіцієнт заміщення
Австралія	13,0	Італія	24,1	Австрія	31,1
США	13,8	Японія	27,1	Бельгія	32,4
Нова Зеландія	17,1	Франція	27,5	Нідерланди	32,4
Канада	22,0	Німеччина	27,7	Данія	38,1
Ірландія	23,3	Фінляндія	29,2	Норвегія	38,3
Велика Британія	23,4	Швейцарія	29,8	Швеція	39,1

Джерело: складено за [6]

Як демонструє таблиця 1, за коефіцієнтом заміщення вищенаведені країни поділено на три умовні групи, де західноєвропейські країни мають середні значення показника, а англосаксонські і скандинавські – екстремальні. В середньому показник заміщення складає 27,2, тобто третину доходів громадяни не заробляють, а отримують задарма від держави через перерозподільчу систему. Як наслідок, соціальна політика на основі моделі Welfare State здебільшого шкодить економічному розвитку, зменшує національне багатство, робить країну загалом біднішою, аніж підвищує добробут громадян. Саме тому соціальна політика потребує модернізації. Вона має бути спрямована на постійне стискання простору для зловживання симулянтами, які можуть, але не хочуть самостійно заробляти для себе та своїх родин, або які ведуть асоціальний спосіб життя.

У науковому середовищі відбувається пошук різних шляхів модернізації соціальної політики. Найчастіше лунають заклики до впровадження адресності соціальних допомог, визначення кола громадян, для яких ці кошти є основним

засобом для існування. Проте такий шлях реалізації соціальної політики означає переведення повністю у ручний режим визначення соціальних виплат і гарантій, що не тільки не сприяє подоланню бідності, але й формує серйозну корупційну складову.

Іншим способом модернізації соціальної політики є пропозиція запровадження універсального базового доходу (УБД). Це фіксована сума грошового доходу, який держава надає усім громадянам незалежно від їх внеску у створення національного багатства. Проте й такий шлях реалізації соціальної політики, вважаємо, є неприйнятним, принаймні для ослабленої економіки України. Це пов'язано, по-перше, із недостатністю фінансових ресурсів у державному бюджеті для здійснення таких виплат. По-друге, впровадження УБД можливо лише для тих суспільств, де наявний високий рівень законслухняності і відповідальності за власний внесок у розвиток держави. По-третє, УБД, як і надмірні соціальні виплати, може слугувати демотивуючим фактором до продуктивної діяльності.

Таким чином, фізично і розумово спроможні виконувати корисну для суспільства роботу люди не повинні плекати ілюзій, що можуть вижити завдяки державним соціальним допомогам

або УБД. Тому ми пропонуємо модернізувати соціальну політику на основі абсолютно іншого підходу, а саме на основі соціальної інклюзії (Рис.2).

Рис. 2. Модернізована соціальна політика на основі соціальної інклюзії

Джерело: складено автором самостійно

Рис. 2 демонструє головну ідею, що за сучасних умов держава має делегувати деякі із своїх функцій громадянському суспільству. Порівняння реалізації соціальної політики на основі моделі Welfare State (Рис. 1) та модернізованої соціальної політики на основі соціальної інклюзії (Рис. 2) свідчить про наступне: якщо патерналістське спрямування соціальної політики на основі пасивного соціального захисту (Рис.1) призводить до домінування настроїв соціального утриманства й послаблення мотивації до праці, то інклюзивний підхід у проведенні соціальної політики (Рис. 2) сприяє зростанню можливостей реалізувати свій особистісний потенціал в усіх сферах суспільного життя.

Наше бачення *соціальної інклюзії* полягає в тому, що це така бажана ситуація, при якій всі члени суспільства мають достатні можливості й доступ до споживання благ; володіння ресурсами; процесів управління для повноправної і повноцінної участі в усіх сферах суспільного життя. Саме через включеність пересічних громадян в усі сфери суспільного життя – економічну, соціальну, громадянську і політичну – може бути досягнуто достатній рівень добробуту населення.

Відповідно до авторського визначення сутності соціальної інклюзії, вважаємо,

можна виділити декілька найважливіших форм її прояву. Такими формами, вважаємо, є: доступ до ресурсів, розподіл доходів і майна; трудова і підприємницька діяльність; участь у публічному управлінні (Рис. 3).

Припускаємо, що репрезентовані на Рис.3 форми прояву соціальної інклюзії пов'язані між собою, тобто інклюзія не може існувати лише в якійсь одній з форм за відсутності інших. Рівний доступ до економічних ресурсів та розподіл благ у суспільстві сприяє повнішому задоволенню потреб людей. Тут важливими є не тільки грошові аспекти життя (розподіл доходів і майна), а й такі негрошові аспекти, як охорона здоров'я, освітні і культурні можливості. Офіційна трудова і підприємницька діяльність на основі соціальної інклюзії означає рівний доступ усіх громадян до працевлаштування. Зокрема, йдеться про те, що працевлаштування соціально ексклюзивних осіб вимагає додаткового фінансування для пристосування робочого місця до особливих потреб таких працівників.

Для традиційних форм ведення бізнесу така практика не є привабливою та обумовлює пошук нових форм трудової діяльності. Ними, вважаємо, можуть стати жіноче, молодіжне, мале та, особливо, соціальне підприємництво. При цьому

зайнятість як інклюзивний процес не обмежується тільки включенням найуразливіших верств населення до ринку праці, а є способом отримання доходу і економічних благ, забезпечення

певного рівня добробуту, самореалізації у професійній сфері. Таким чином, інклюзивний підхід до працевлаштування вирішує низку соціальних і економічних проблем.

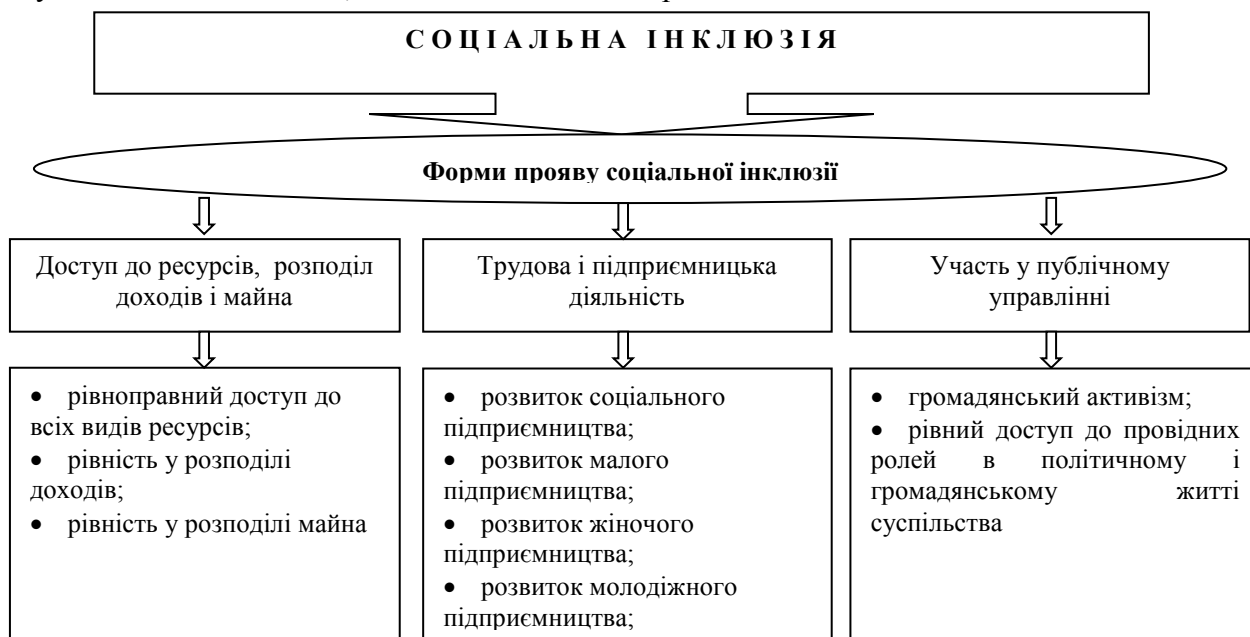

Рис. 3. Форми прояву соціальної інклюзії

Джерело: складено автором самостійно

Участь у публічному управлінні передбачає рівний доступ всіх громадян – жінок, осіб з інвалідністю, представників національних меншин та інших – до вагомих ролей у політичному і громадянському житті. Громадянський активізм сприяє зростанню самоповаги, суспільної значущості, зміцненню громадянського суспільства. Це потужний засіб соціалізації, що зменшує відчуженість індивідів та орієнтує їх на виконання суспільно корисних справ.

Таким чином, модернізація соціальної політики на основі соціальної інклюзії спроможна не тільки підвищити добробут громадян, але й змінити цінності. Цінності виживання мають поступитися цінностям самовираження. Останні спонукають людей до взаємної довіри, толерантності, участі в ухваленні рішень, тобто сприяють розвитку й демократизації суспільства.

Висновки. На початку третього тисячоліття все більше знижується довіра до соціальної політики на основі існуючої моделі держави загального добробуту. Близько третини власних доходів

громадяни не заробляють, а отримують від держави через перерозподільчу систему. Таке патерналістське спрямування державної політики на основі пасивного соціального захисту призводить до послаблення мотивації до праці й домінування настроїв соціального утриманства.

Соціальна політика потребує модернізації. Серед різних варіантів модернізації соціальної політики (адресності соціальних допомог, універсального базового доходу) здійснення її на основі соціальної інклюзії має вагомі переваги. Інклюзивний підхід реалізації соціальної політики сприяє підвищенню добробуту громадян, зростанню можливостей реалізувати свій особистісний потенціал в усіх сферах суспільного життя – економічній, соціальній, громадянській і політичній.

Література:

1. Кудлаєнко С.В. Державна соціальна політика у сфері економічних відносин: концептуальні засади. *Вісник Хмельницького*

національного університету. 2017. № 2. Том 1. С. 206-209.

2. Лібанова Е.М. Стратегічні пріоритети соціальної політики України на початку XXI століття. *Демографія та соціальна економіка*. 2008. № 1. С. 9-22.

3. Kennedy P. *Key Themes in Social Policy*. London: Routledge. 2013. 201 p.

4. Platt L. What is social policy? URL: <http://www.lse.ac.uk/social-policy/about-us/What-is-social-policy>.

5. Spicker P. *Social Policy Themes and Approaches*, 2nd edn. Bristol: Policy Press. 2008. 278 p.

6. Esping-Andersen G. *The Tree Worlds of Welfare Capitalism*. Princeton University Press. 1990. 248 p.

7. Silver H. Social Exclusion and Social Solidarity: Three Paradigms. *International Labour Review*. 1994. Vol. 133. P. 531–578.

8. Europe 2020. A Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth. *Brussels*. URL: <https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>.

9. Hujo K., Yi I. *Social Policy and Inclusive Development*. United Nations Research Institute for Social Development. 2015. 432 p.

10. Радіонова І. Функція соціальної політики та соціальна інклюзія в поясненні загальної економічної рівноваги. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Економіка»*. 2020. №1(208). С.49-55.

References:

1. Kudlaenko, S.V. (2017), “State social policy in the field of economic relations: conceptual

principles”, *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, No 2, vol 1, pp. 206-209.

2. Libanova, E.M. (2008), “Strategic priorities of social policy of Ukraine at the beginning of the XXI century”, *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*, No 1, pp. 9-22.

3. Kennedy, P. (2013), *Key Themes in Social Policy*. London: Routledge. 201 p.

4. Platt, L. (2020), What is social policy?, retrieved from: <http://www.lse.ac.uk/social-policy/about-us/What-is-social-policy>.

5. Spicker, P. (2008), *Social Policy Themes and Approaches*, 2nd edn. Bristol: Policy Press. 278 p.

6. Esping-Andersen, G. (1990), *The Tree Worlds of Welfare Capitalism*. Princeton University Press. 248 p.

7. Silver, H. (1994), Social Exclusion and Social Solidarity: Three Paradigms, *International Labour Review*, vol. 133, pp. 531–578.

8. Europe 2020 (2020), A Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth. Brussels, retrieved from:

<https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>.

9. Hujo, K. and Yi, I. (2015), *Social Policy and Inclusive Development*, United Nations Research Institute for Social Development. 432 p.

10. Radionova, I. (2020), “The Function of Social Policy and Social Inclusion in Explaining the General Economic Equilibrium”, *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriia «Ekononika»*, № 1(208), pp.49-55.

Стаття надійшла до редакції 10.11.2020 р.